

41

KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI 1. CİLT

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

41.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
1. CİLT

17-21 HAZİRAN 2019
DİYARBAKIR

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3654/1
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 187/1

YAYINA HAZIRLAYAN
Dr. Adil ZME

17-21 Haziran 2019 tarihlerinde gerçekleştirilen 41. Uluslararası Kazı,
Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu, Diyarbakır Dicle niversitesi'nin
katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

Kapak ve Uygulama
Bařak Kitap

e-ISSN:2667-8845

Kapak Fotođrafı : Prof. Dr. Vecihi ÖZKAYA
Krtik Tepe Kültürü
Uygarlığın İlk Yetkin Deneyimi

Not : Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Adil zme tarafından denetlenmiştir.
Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

Ankara 2020

41. ULUSLARARASI KAZI, ARAşTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU BİLİM KURULU

SCIENTIFIC COMMITTEE OF 41TH INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF EXCAVATIONS, SURVEYS AND ARCHAEOMETRY

Prof. Dr. Vecihi ÖZKAYA	Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Celal ŞİMŞEK	Laodikeia Kazı Başkanı
Prof. Dr. Douglas BAIRD	Boncuklu Höyük Kazı Başkanı
Prof. Dr. Havva İşKAN İşIK	Patara Kazı Başkanı
Doç. Dr. Annalisa POLOSA	Elaiussa Sebaste Kazısı Başkanı
Prof. Dr. Mehmet ÖNAL	Harran Kazı Başkanı
Prof. Dr. Nicholas D. CAHILL	Sardis Kazı Başkanı
Doç. Dr. İrfan YILDIZ	İçkale Artuklu Sarayı Kazı Başkanı
Prof. Dr. Engelbert WINTER	Doliche Kazı Başkanı
Doç. Dr. Erhan ÖZTEPE	Alexandria Troas Kazı Başkanı
Prof. Dr. Marcella FRANGIPANE	Aslantepe Kazı Başkanı
Doç. Dr. Aytaç COşKUN	Zerzevan Kalesi Kazı Başkanı

ULUSLARARASI KAZI, ARAşTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU YAYIN KURALLARI

Göndereceğiniz bildiri metnlerinin aşağıda belirtilen kurallara uygun olarak gönderilmesi, kitabın zamanında basımı ve kaliteli bir yayın hazırlanması açısından önem taşımaktadır. Bildirilerin yazımında kitaptaki sayfa düzeni esas alınarak;

- * Yazıların A4 kağıda, üstten 5.5 cm. alttan 5 cm. soldan 4.5 cm. sağdan 3 cm. lik bir boşluk bırakılarak, 10 punto ile, bir satır aralığı olacak şekilde, Times New Roman fontu ile en fazla 10 sayfa yazılmalı,
- * Başlık 14 punto, büyük harf ve bold olacak şekilde yazılmalı,
- * Bildiri sahiplerinin isimleri başlığın altında, sağ üstte yer almalı, alt alta sıralanmalı ve unvan kullanılmamalı,
- * Metinde ana başlıklar büyük harflerle ve italik, alt başlıklar, baş harfleri büyük ve italik olarak yazılmalı,
- * Metin içinde geçen yabancı sözcük ve terimler, örneğin “in-situ” italik olarak yazılmalı,
- * Metin içinde Milattan Önce gibi çok alışlagelmiş kısaltmalar dışında kısaltma kullanılmamalı, Milattan Önce ve sonra kısaltması: M.Ö., M.S. Erken Tunç Çağı: ETÇ olarak kullanılmalıdır.
- * Bölge adlarının ilk harfleri, aynı şekilde yer, coğrafya ve kurum adlarının ilk harfleri büyük yazılmalıdır. Örneğin: Doğu Anadolu, Yakın Doğu, Avrupa, Akdeniz Bölgesi, Dicle Nehri, Ankara Üniversitesi, Türk Tarih Kurumu gibi.
- * Ölçü ve ağırlıklar m. cm. mm. lt. gr. şeklinde yazılmalı,
- * Dipnotlar metnin altında ve metin içinde numaraları belirtilerek, 8 puntoda yazılmalı,
- * Dipnot ve kaynakçada (bibliyografya) kitap ve dergi isimleri italik yazılmalı,
- * Harita, çizim ve resimler 15 adetten fazla olmamalı, fotoğraflar JPG veya TIFF olarak gönderilmeli, gönderilen resimlerin çözünürlüğünün en az 300 pixel/inch olmalı,
- * Çizimlere (Çizim: 1), resimlere (Resim: 1), haritalara (Harita: 1) olarak alt yazı yazılmalı ve kesinlikle levha sistemi kullanılmamalı,
- * Yayın için telif anlaşması gerektiren Googleearth gibi görseller kullanılmamalı,
- * Bildirilere, ilk sayfanın altında, dipnotlardan önce bütün yazarların mutlaka isim, unvan, e-mail ve yazışma adresi yazılmalıdır.

Yayınlanacak bildiri sayısının artması, kitapların zamanında basımını güçleştirdiğinden, bildirilerinizin sempozyum sırasında teslim edilmesi ya da en geç 1 Ağustos tarihine kadar, yayinlar@ktb.gov.tr e-mail adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Yayın kurallarına uymayan ve geç gönderilen bildiriler kesinlikle yayınlanmayacaktır.

PUBLICATION INSTRUCTIONS

The papers presented in the International Symposium of Excavations, Surveys and Archaeometry will be published as before.

In order to complete a high-quality print in time, we kindly request you to send the paper texts in the format specified below:

1. Texts should be written in 10 pages on A4 paper, with Times New Roman and 10 type size within a space of 13.5x19 cm. Line spacing should be 10 points.
2. Heading should be written in bold with 14 typesize and with 14 points of line space. Main headings should be written with capitals, sub-headings with lower letters. Both types of headings should be written in italics.
3. Footnotes should be placed at the bottom of the pages, with their numbers indicated in the text. Footnote texts should be written with 8 type size and line space of 8 points.
4. Book and periodical titles in the footnotes and bibliography should be written in italics.
5. Total number of drawings and photos should not exceed 15. Photos should be either in JPG or TIFF format with at least 300 dpi solution and sent in a separate file.
6. Captions should be added to drawings (Drawing:), photos (Photo:), and maps (Map:). Plate system should not be used.
7. Authors must indicate their names, titles and contact information in their papers.
8. Digital text of the paper should be added to the print-out and both texts should be identical. Otherwise the digital version will be considered default.

As sudden accumulation of papers makes it difficult to complete printing in time, papers should either be submitted during the symposium or sent to yayinlar@ktb.gov.tr until the 1st of August.

The papers that fail to comply with those instructions or that are sent after the deadline will not be published on no account.

İÇİNDEKİLER

Abdulkadir ÖZDEMİR, Ziya KILINÇ, Yusuf AĞTAŞ Aşağı Kaleköy Barajı Projesi / Murat Tepe 2018 Yılı Kurtarma Kazısı.....	1
Abuzer KIZIL, Taylan DOĞAN Euromos Kazısı 2018 Yılı Çalışmaları.....	15
Adnan DİLER, Bekir ÖZER, Şahin GÜMÜŞ, Gözde ADIGÜZEL, Sevilay Zeynep YILDIZ Pedasa 2018	35
Ahmet Cem ERKMAN, Şakir Önder ÖZKURT Kurutlu Kazısı 2018.....	61
Ahmet ÇAYCI, Zekeriya ŞİMŞİR Gevale Kalesi 2018 Yılı Kazı Çalışmaları.....	67
Akın ERSOY Smyrna/İzmir, 2018	79
Ali BAŞ, Remzi DURAN, Şükrü DURSUN, Necla DURSUN, Rasim BAĞIRLI 2018 Yılı Keykubadiye Sarayı Kazısı	95
Ali BORAN, Razan AYKAÇ, Halil SÖZLÜ Silifke Kalesi 2018 Yılı Kazı Çalışmaları.....	113
Ali Yalçın TAVUKÇU, Akın TEMÜR, Zerrin AYDIN TAVUKÇU, Nisa YILMAZ ERKOVAN, Mesut CEYLAN, Sinem COŞKUN, Kasım EKER, Ayşe AVLİ Alabanda 2018	135
Yalçın KAMIŞ, Aliye ÖZTAN 2018 Yılı Acemhöyük Kazıları	147
Anacleto D'AGOSTINO, Valentina ORSI Preliminary Report On The 2018 Excavation Season At Uşaklı Höyük (Yozgat)	161
Annalisa POLOSA Elaiussa Sebaste 2018.....	173
Armağan ERKANAL-ÖKTÜ, Rıza TUNCEL, Şeyma ALAY 2018 Yılı Panaztepe Kazıları.....	187

Aslı ÖZYAR, Elif ÜNLÜ, Türkan PİLAVCI Tarsus-Gözlükule Kazıları 2018 Yılı Çalışmaları	203
K. Aslıhan YENER, Murat AKAR, Müge BULU Aççana Höyük, Eski Alalah Kenti 2018 Yılı Çalışmaları	217
Asuman BALDIRAN, Nizam ABAY İasos Antik Kenti 2018 Yılı Çalışmaları.....	227
Atilla ENGİN, Engin ÖZGEN, Macit AŞİR, Sabahattin EZER, Abdülhamit KAVAK, Aydoğan BOZKURT, Derya BOZKURT, Şenay DORUK ENGİN Oylum Höyük 2018.....	243
Aygün Ekin MERİÇ, Ali Kazım ÖZ, Nihal KARDORUK, Fatih Hakan KAYA, Nezihat KÖŞKLÜK KAYA İznik Roma Tiyatrosu 2018 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları	265
Ayla SEVİM EROL, Alper Yener YAVUZ, Erhan TARHAN, Serdar MAYDA, Ahmet İhsan AYTEK Çilem SÖNMEZ SÖZER, Hakan MUTLU, Hülya ALÇİÇEK, Cihat ALÇİÇEK Çorakyerler Kazısı 2018 Yılı Çalışmaları	285
A. Tuba ÖKSE, Ayşin KONAK, Vehbi YURT Ambar Barajı – Ambar Höyük, Gre Filla ve Kendale Hecala – 2018 Kurtarma Kazıları	299
Bahadır DUMAN Tripolis 2018 Kazı ve Restorasyon Çalışmaları.....	315
Bahattin ÇELİK, Celal ULUDAĞ 2017 ve 2018 Yılı Harbetsuvan Tepesi Kazı ve Temizlik Çalışması.....	337
V. Belgin DEMİRSAR ARLI İznik Çini Fırınları Kazısı 2018 Yılı Çalışmaları.....	357
Bilal SÖĞÜT Stratonikeia ve Lagina 2018 Yılı Çalışmaları.....	373
Birol CAN, Şerif SÖYLER, Güler KEKLİK DÜNDAR Blaundos Antik Kenti 2018 Yılı (İlk Sezon) Çalışmaları.....	393
Bora UYSAL, Ali ÇİFÇİ Elbistan Karahöyük Kazısı 2018	411

C. Brian ROSE, Ayşe GÜRSAN SALZMANN Gordion 2018	423
Christopher H. ROOSEVELT, Tunç KANER, Christina LUKE Kaymakçı Arkeoloji Projesi: 2018 Yılı Kazı ve Araştırma Sonuçları	437
Christof BERNs, Julien ZURBACH Milet 2018 Yılı Çalışmaları	461
Claire BARAT, Emine KÖKER GÖKÇE, Jean-François PICHONNEAU, Vivien MATHE, Guillaume BRUNIAUX Porsuk-Zeyve Höyük 2018 Yılı Kazısı	471
Coşkun ÖZGÜNEL, Davut KAPLAN, Tayyar GÜRDAL 2018 Yılı Gülpınar / Smintheion Kazıları (39.Yıl)	487
Çiler ÇİLİNGİROĞLU, Arkadiusz MARCINIĄK, Yusuf BENLİ Çatalhöyük 2018	505
David SCHLOEN, Virginia R. HERRMANN, Tuna KALAYCI Zincirli Höyük Kazıları 2018	525
Mustafa N. TATBUL, D. Burcu ERCİYAS Komana Kazısının 10.Yılı 2018 Yılı Çalışmaları	537
Deniz YAŞIN, Nedim DERVİŞOĞLU Tepebağ Höyük 2018 Yılı Kazı Çalışmaları	551
Aytaç COŞKUN Zerzevan Kalesi 2018 Yılı Kazı Çalışmaları	567
Aytaç COŞKUN Ambar 2018 Yılı Kazı Çalışmaları (İlk Sezon)	587

STRATONIKEIA VE LAGINA 2018 YILI ÇALIŞMALARI

Bilal SÖĞÜT*

Muğla İli, Yatağan İlçesi, Eskihisar Mahallesi'nde yer alan Stratonikeia Antik Kenti'nde ve aynı ilçenin Turgut Mahallesi'nde bulunan Lagina Hekate Kutsal Alanı'nda 2018 yılı çalışmaları kapsamında kazı, konservasyon, restorasyon ve çizim faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Bunlara ilave olarak farklı dönemlere tarihlenen yapıların temizliği, jeofizik taramaları ve çevre düzenlemesi ile ilgili çalışmalar da yapılmıştır. Bu çalışmaların bir bölümü Muğla Müze Müdürlüğü başkanlığında, bir bölümü ise Bakanlık Temsilcisi ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmalar farklı üniversitelerden öğretim elemanı, uzman ve öğrencilerin yanı sıra işçilerden oluşan bir ekip ile sürdürülmüştür¹. Bu yılki çalışmalar, ağırlıklı olarak Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Pamukkale Üniversitesi² tarafından maddi olarak desteklenmiştir.

2018 yılında Batı Caddede Gymnasion Propylonu ve Latrina, Kuzey Caddede Hierokles Heroonu ve Kuzey Şehir Kapısı girişinde yer alan Geç Antik Çağ Yapısı'nda kazı ve restorasyon çalışmaları devam etmiştir. Bunun yanı sıra Tiyatro, Batı Caddede, Kuzey Şehir Kapısı ve Kuzey Caddede ile Semerci Ömer ve Mustafa Tosun evlerinde röhlöve çizimi ile restitüsyon ve restorasyon projelerine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca Lagina Batı Stoa, Tapınak ile Altar arasındaki Kilise ve kutsal alanın girişindeki apsistli yapıda kazılar

* Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Pamukkale-Denizli/TÜRKİYE, bsogut@pau.edu.tr

¹ Bu yıl Pamukkale, Selçuk, Adnan Menderes, Ankara, Ahi Evran, Muğla Sıtkı Koçman, Anadolu, Dokuz Eylül, Gazi ve Mersin üniversitelerinden arkeolog, sanat tarihçi, mimar, epigraf, kimyager, zoolog, botanikçi, jeolog ve antropolog öğretim elemanı, uzman ve öğrenciler katkıda bulunmuşlardır. Bakanlık Temsilcisi olarak İzmir Müzesi Müdürlüğü'nden Sevim Arslan ve Denizli Müze Müdürlüğü'nden Şaban Kök görev almıştır. Kazıya katılan ve emeği geçen tüm ekip üyelerine tekrar teşekkür ederim. Kentteki çalışmaları her zaman destekleyen ve bizleri yalnız bırakmayan Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Muğla Valiliği, Yatağan Kaymakamlığı, Muğla ve Yatağan Belediyesi ile EPOS7 Derneği'nin Başkan ve Yönetim Kurulu Üyeleri'ne şükranlarımı sunuyorum.

² Stratonikeia Beylikler Dönemi Selçuk Hamamı Röhlöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projesi Çalışmaları Pamukkale Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından, 2015KRM011 numaralı proje ile desteklenmiştir. Yakın ilgi ve destekleri için tüm yöneticiler ile idari personele çok teşekkür ederim.

yapılmıştır. Kutsal Alan içindeki tapınak ve kuzey stoa ile Mehmet Harman Bağ Evi'ne bağlı alanlarda rölöve çizimi ile restitüsyon ve restorasyon projelerine yönelik çalışmalar devam etmiştir. Özellikle tapınakta yürütülen çalışmalar daha önceki yıllarda yapılan çalışmaların bir devamı niteliğinde olmuştur. Alandaki bu faaliyetlerin haricinde, kent içinde ve müzelerde Stratonikeia buluntusu eserler ile ilgili katalog çalışmaları sürdürülmüştür³.

1. STRATONİKEİA ÇALIŞMALARI

2018 yılında yıl boyu devam eden ve Stratonikeia'da yapılan çalışmaların tamamını ele alma imkanı olmadığından, burada sadece Kuzey Sütunlu Cadde başlangıcındaki Hierokles Heroonu ve Kuzey Şehir Kapısı girişinde bulunan Geç Antik Çağ Yapısı'ndaki kazılar ve diğer restorasyon çalışmalarının sonuçları hakkında genel değerlendirmelere yer verilecektir (Resim: 1).

1.1 Hierokles Anıtı Kazısı

2008 yılında kente girişi sağlayan Kuzey Şehir Kapısı'nın doğu girişi hizasında, Kuzey Cadde'nin doğu başlangıcında açığa çıkarılan Hierokles Heroonu'nun iç kısmında yapılan çalışmalarda kayrak taş duvarın kenarlarını çeviren tek sıra taban döşemesine rastlanmış ve çalışmalar burada sonlandırılmıştır⁴ (Resim: 2). 2018 yılında ise Heroon'un taban seviyesinin altında bulunan kültür katmanlarının tespiti için kontrol sondajı yapılmak istenmiş ve yapının iç batı kenarında 1x1 m.lik küçük bir sondaj ile başlayan çalışmalar önce güneye, daha sonra doğuda bulunan giriş kapısına kadar ilerletilmiştir⁵. Hierokles Heroonu'nda yapılan çalışmalar kentin tarihsel süreci açısından dikkat çekici ve önemli sonuçlar vermiş ve ortaya çıkan duvar ile buluntular, yapının inşa edildiği dönem ve öncesini

³ Gösterdikleri yakın ilgi ve yaptıkları yardımlardan dolayı başta Muğla Müze Müdürü Sabiha Erir Pazarıcı olmak üzere, Milas ve Bodrum Müze Müdürleri ve Uzmanlarına çok teşekkür ederim.

⁴ Hierokles Anıtı'nın, dış cephesi mermer, iç kısmı dörtgen kireç taşı-kayrak malzemeden örülmüş ve yuvarlak formudur. Yapı dışta üç basamakla yükseltilmiş olup, iç kısma girişi doğudan sağlanmakta ve buradaki yuvarlak mekanın duvarları kaliteli bir işçilik göstermektedir. Girişin bulunduğu doğu cephe 1. basamak seviyesinde ve diğer üç cepheden farklıdır. Yapının batı yönündeki basamakları üzerinde, Bizans Dönemi'nde eklenen devşirme mermer bloklarla yapılmış dörtgen bir bölüm yer almaktadır. B. Söğüt, "Stratonikeia 2008 Yılı Çalışmaları", 31. KST 4, 2010, 271-275); B. Söğüt, *Stratonikeia (Eskihisar) ve Kutsal Alanları*, Stratonikeia Çalışmaları 5, İstanbul, 2019, 81.

⁵ Alanda yapılan çalışmalarda çok sayıda, Geç Tunç Çağı/Miken Dönemi, Demir Çağı, Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönemlere ait seramik parçaları ile birlikte 5 adet ağırşak, 2 adet demir çivi, 8 adet de sikke bulunmuştur. Bunlara ek olarak üretim atığı olarak nitelendirilebilecek kiremit parçaları da ele geçmiştir. Ayrıca toprak içerisinde yanmış hayvan ve az miktarda da insan kemiğine rastlanmıştır.

aydınlatmıştır. Kazılar sırasında ele geçirilen buluntuların yoğun olarak yapının temel duvarlarından itibaren içe doğru 1 m.lik kısma yayılmış olduğu gözlemlenmiştir. Temel bloklarını yerleştirmek için kazılan ve sonra tekrar doldurulan kısımdaki buluntular, Geç Tunç/Miken ve Demir Çağları ile Arkaik, Klasik, Hellenistik Döneme tarihlenen seramik parçaları ile (Resim: 3), M.Ö. 1. yy.a tarihlenen sikkelerden oluşmaktadır⁶. Bu buluntular, Stratonikeia antik kentinin bu kısmındaki tarihsel süreç ile temelin yakınında bulunan 1 m. genişliğindeki alanın, kazılması ve temelin örülmesi sonrasında çevresinin doldurulması esnasında karıştığını göstermektedir.

Doğuya doğru –Heroon giriş kapısına- devam eden çalışmalar sırasında, kayrak taş taban üst seviyesinden 0,31 m. derinliğe ulaşıldığında, ortalama 0,15 m. çapındaki yuvarlak şekilli moloz ve kırık taşlardan yapılan ve toprak harçla örülen temel seviyesinde korunmuş L biçimli bir duvar kalıntısına rastlanmıştır. Doğudaki girişe 0,32 m. mesafede sonlanan bu duvarın devamının, heroonun temelinin yapıldığı sırada tahrip edildiği düşünülmektedir. Doğu-batı yönlü olan duvarın üzerine kuzeybatı-güneydoğu yönlü bir başka duvar daha inşa edilmiş ve üst kotta yer alan bu ikinci duvarın içinde bağlayıcı olarak kireç harcı kullanılmıştır. Bu duvarın taşlarının anıtın temel taşlarına direkt temas etmekte olduğu için sıkıştırılmak suretiyle anıtın kenardaki taban taşlarının altına itildiği ve heroondan sonraki bir tarihte yapıldığı düşünülmektedir. Duvarın üzerinde bulunan harç kalıntıları da bu savı destekler niteliktedir. Böylece bu duvarın, kuzey ve güney kenara bitişik kireç harçlı seki şeklindeki bölüm ile birlikte Erken Bizans Dönemi kullanımı esnasında yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Heroon'un batıdaki temel duvarından başlayarak, doğuya doğru 1 m.den sonraki kısımda yapılan kazılarda, yukarıda belirtilen karışıklığın olmadığı ve dönemlerin net olarak tabakaları ile korunduğu görülmüştür. Bu orta kısımda, üstteki 0,45 m.lik bölümde malzemelerin Geç Hellenistik Dönem ve öncesine ait olduğu, 0,45 m.nin altındaki tabakanın (Geç Tunç Çağı yanık tabakasının altında olan katman) daha homojen bir yapıda ve yalnız Miken Dönemine ait olduğu anlaşılmıştır. Böylece Augustus Döneminde anıt inşa edilirken, zeminin ortada kalan bölümünün kazılmadığı, yalnızca temeli inşa etmek amacıyla bu çekirdek bölgenin etrafının ve üst yüzeyin kazıldığı, bu

⁶ Buradaki sikkeler kayrak taştan yapılan tabanın üst seviyesinden 0,75 m derinliğe kadar olan bölümde ele geçmiş ve daha aşağıda sikke buluntusuna rastlanmamıştır. Temel kenarı yakınlarındaki sikkelerin çoğu Geç Hellenistik Dönem'e ait olup, bu durum Heroon'un yapıldığı tarih ile de örtüşmekte ve mimari bezemeler ile tarihlenen yapının inşa dönemini desteklemektedir.

kazı esnasında temelin olduğu bölüm ile üst yüzeyin karıştığı ancak orta alt bölümün orijinal olarak korunmuş olduğu anlaşılmaktadır. Alanda ele geçen ağırlık ve ağırsakların çoğunluğunun Geç Tunç Çağı yanık tabakasının alt kısmında bulunması ve Geç Tunç/Miken Dönemine ait seramiklerle bir arada olması sebebiyle bu eserlerin çağdaş olduğunu söylemek mümkündür.

Heroon inşa edilirken orta bölümünde korunmuş olan L biçimli duvarın hemen yanında ele geçirilen sikke M.Ö. 2. yy. başına tarihlenirken, seramiklerin Hellenistik Dönem öncesine ait olması, bu duvarın Erken Hellenistik Dönem ve öncesine ait olabileceğini göstermektedir. Duvarın tarihini, Geç Tunç/Miken Dönemi yanık tabakasının da hemen üzerinde olması nedeniyle “Demir Çağı” olarak önermek de mümkündür. Ayrıca duvarın bulunduğu seviye, 2011 yılında Kuzey Caddesi’nin batısında açığa çıkan Arkaik Döneme ait mezar ile aynı olup, Lagina’dan gelen kutsal yolun kenarındaki alanların bu dönemde nekropol olarak kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Buradaki seramiklerin genel dağılımı da bu tarihi doğrulamaktadır. Tüm bunların dışında Kuzey Şehir Kapısı’nın devamında korunmuş olan ve Lagina Hekate Kutsal Alanı’na giden kutsal yolun da en erken Geç Geometrik Dönemde kullanılmış olabileceği, ilk kazılar⁷ ve son dönem çalışmaları⁸ ifade edilmiştir.

Anıt içindeki L biçimli duvarlar açığa çıkarıldıktan sonra temel taşlarının ne kadar derinleştiğini ve hangi kültür katmanını üzerinde konumlandığını anlayabilmek amacıyla sondajın kuzeybatı köşesinde 1,00x0,60 m. ölçülerinde bir sondaj alanı oluşturulmuş ve burada az miktarda Miken Dönemi’ne ait seramik parçasına rastlanmıştır. Ayrıca kayrak taş taban üst seviyesinden 1,21 m. derinlikte doğal zemine ulaşılmış ve böylece Heroon’un temel bloklarının direkt doğal zemin toprak üzerine yapıldığı da anlaşılmıştır.

Heroon’un içinde ele geçirilen sikkelerden çoğu Geç Hellenistik Döneme tarihlenmekle birlikte, taban seviyesinin üstünde bulunan kireç harçlı kalıntı yakınında ele geçen sikke Erken Bizans Dönemi’ne tarihlenmesi ile diğerlerinden ayrılır. Sikke yapının güney ve kuzey kenarlarında bulunan ve harçla birleştirilen irili ufaklı moloz taşlardan oluşan Erken Bizans Dönemi’ne ait olduğu düşünülen sekilerden, güney tarafta olanın yakınında

⁷ Y. Boysal, “Stratonikeia Nekropolünün Tarihsel Süreci”, *Remzi Oğuz Arık Armağanı*, Ankara, 1987, 53, dp. 7.

⁸ Börükçü’de kutsal yol kenarında bulunan kaynak çeşme de yolun Arkaik Dönem’deki kullanımını doğrulamaktadır. B. Söğüt, “Börükçü 2003-2006 Yılları Kazıları”, *Stratonikeia’dan Lagina’ya*, Ahmet Adil Tırpan Armağanı, İstanbul, 2012, 555.

bulunmuştur. Bu sikke olasılıkla yapının iç kısmının 4. ve son kullanım evresini oluşturan, Erken Bizans Dönemi'ni yansıtmaktadır.

Kazı ve buluntular ışığında Heroon'un bulunduğu alanın 4 evreli bir yapıya sahip olduğu anlaşılmıştır (Resim: 4). Bu verilere göre yapının evreleri şu şekildedir:

1. Geç Tunç Çağı Tabakası (Yanık Olan Tabaka ile Birlikte)
2. Demir Çağı/Arkaik Dönem'e tarihlenen duvar kalıntısı
3. Heroon'un inşa edildiği Augustus Dönemi
4. Yapının iç kısmındaki Erken Bizans Dönemine ait olan sekiler ve duvar kalıntısı

Heroon ve dolayısı ile Geç Tunç/Miken ve diğer tüm eserlerin bulunduğu alan M.Ö. 4. yy.da genişletilen kent surunun içinde kalmaktadır. Burada, kazıda ele geçirilen buluntular dışında, üretim atığı kiremitler ile insan ve hayvan iskeleti parçalarına rastlanması ve bunun TÜBİTAK analizleri ile M.Ö. 2. Bin yıl sonlarına tarihlenmesi alanın Klasik Dönem öncesinde nekropol ve seramik fırınlarının bulunduğu bir alan olabileceğini göstermektedir. Ayrıca Heroon yapısının bulunduğu alan, Hellenistik Dönem ve sonrasındaki imar faaliyetleri esnasında, yapıların durumlarına bağlı olarak üst tabakaların karışmış olduğunu da ortaya koymaktadır.

Heroon'un iç kısmındaki kazılar dışında, batıdaki basamaklarının zemininde bulunan duvar üzerinde temizlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Resim: 5). Çalışmanın amacı iri parçalardan oluşan yoğun kiremit katkılı harca sahip bu duvarın, sadece batıdaki basamakları desteklemek için mi yoksa estetik bir kaygıyla mı yapıldığını anlamaktır. Bu sebeple, hem duvar zemininde hem de Bizans Döneminde düzenlendiği anlaşılan güneybatı köşede kontrol amaçlı temizlik çalışmaları yapılmıştır. Duvar yüzeyinde görülen sıva kalıntıları ve heroona yaslanarak oluşturulan Bizans Dönemi kemerli geçiş arasında bulunan ve duvara bağlı olarak devam eden harç kalıntıları bu bölümün estetik kaygı ile kemerli geçişin inşa edildiği Erken Bizans Döneminde oluşturulduğunu düşündürmektedir⁹. Güneybatı köşedeki çalışmalarda ise basamakların altındaki bu duvar sırasının tek sıra oluşturacak şekilde sadece ön yüzeyde örüldüğü ve taşların yapının içine doğru devam

⁹ Daha fazla bilgi için bkz. B. Söğüt, "Geç Antik Çağ'da Stratonikeia" Ed.: C. Şimşek - T. Kaçar, *Laodikeia Çalışmaları Ek Yayın Dizisi-1, Geç Antik Çağ'da Lykos Vadisi ve Çevresi*, İstanbul, 2018, 442-443, Fig. 10; Söğüt 2019, 79.

etmediği anlaşılmıştır. Temizlik çalışmaları sonucunda, Kuzey Cadde'nin Bizans Döneminde düzenlenen girişi ile birlikte duvar üzerinde hem Heroon'un zeminini destekleyerek sağlamlaştırmak hem de estetik bir görüntü oluşturmak amacıyla bazı düzenlemelerin yapılmış olduğu anlaşılmıştır.

1.2 Kuzey Şehir Kapısı Geç Antik Çağ Yapısı Kazısı

Kuzey Şehir Kapısı'nın batı girişinin kuzeybatısında yapılan çalışmalarda bir Geç Antik Çağ Yapısı'nın ortada avlu ve buna bağlı dört mekanı ortaya çıkarılmıştır. Bu yapı, doğudaki girişten direk avlu bölümüne ve buradan diğer mekanlara geçişlerin sağlandığı bir plana sahiptir¹⁰. Yapının kuzey ve batı bölümündeki mekanların tamamının kazısı tamamlanamamıştır (Resim: 6). Mevcut durumuna göre ortaya çıkan buradaki mekanların ikisine (A-B ve D) direk avludan geçilirken, birisinde mekandan mekana (D'den C'ye) geçiş şeklindedir. Burada A ve B mekanlarında görülen, yaklaşık aynı doğrultuda iki duvar parçasından oluşan en erken kalıntının dönemi şimdilik net olarak belirlenememiştir. Geç Antik Çağ Yapısı olan 2. evredeki mekanların yeniden düzenlendiği aşama 3. dönemdir. 4. evre ise D mekanında iki tane mezarın tespit edildiği ve yapının terk edilmesi sonrasında nekropol olarak kullanıldığı zamandır.

A ve B mekanlarında birinci evreye ait sadece iki parça halinde bir duvar sırası mevcuttur. C ve D mekanlarının birinci ve ikinci evresi A ve B mekanlarının ikinci ve üçüncü evresiyle çağdaştır. Geç Antik Çağ Yapısı, A ve B mekanları ilk yapıldığında tek mekan iken sonraki evrede kuzey-güney yönlü bir duvarla ikiye bölünmüş ve B mekanı güney yönden tek sıra duvar ile daraltılmıştır. Buradaki yapının mekanları ve avlunun doğu sınır hattı 14 m. uzunluğundaki tek duvarla sağlanmıştır.

Buluntular ışığında mekanların değerlendirilmesi: A mekanının girişi doğudan, A2 ve D mekanının girişi avlu içerisinden sağlanmış ve burada yapılan çalışmalar sırasında alanda 19 adet buluntu ele geçirilmiştir. Bunların arasında birinci evreye ait olduğu kesin olan herhangi bir buluntu mevcut değildir. Buluntular 14 adet bronz sikke, bir adet demir kandil taşıyıcı, bir adet bronz terazi (Resim: 7) ile birer adet cam (Resim: 8) ve bronz sikke ağırlığı şeklindedir. Yine aynı alanda bulunan cam sikke ağırlığı da bu

¹⁰ Aynı dönemden benzer bir ev örneği ile karşılaştırmak için bkz. Söğüt 2018, 444-47, Fig. 13-14; Söğüt 2019, 114-116, Res. 76, Çiz. 23.

terazilerin kullanım amacını desteklemektedir. 18SKKY1-S10, S14, S16 ve S17 numaralı sikkelerin dışındaki diğer 10 adet sikke, bronz ve cam sikke ağırlıkları ile terazilerin etrafında kontekst halinde bulunmuştur. Çalışmalar sırasında zeminde tespit edilen 10 adet bronz sikke M.S. 605-614 yılları arasına tarihlendirilmiştir. Böylece aynı seviyede ele geçirilen terazi ve diğer eserlerinde aynı tarihlerde kullanılmış olduğunu söylemek mümkündür.

Geç Antik Çağ Yapısı'nın inşa edildiği ikinci evreye ait en önemli buluntu kuzey duvarı içerisinde bulunan, M.S. 330-335 yıllarına tarihlendirilen ve bulunduğu yer nedeniyle yapının inşası aşamasında düşmüş olabilecek 18SKKY1-S10 numaralı sikkedir. Üçüncü evrede küçültülen mekan, bulunan *pithos*lardan dolayı depolama amacıyla kullanım görmüş olmalıdır. Bu evreye ait mekan içerisinde bulunan bronz sikkeler M.S. 605-614 yılları arasına tarihlendirilmiştir. Tespit edilen kontekst eserler ışığında son kullanımın M.S. 613-614 yıllarında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

A2 mekanı içerisinde 11 adet sikke ele geçmiştir. Sikkelerden 3 adedi giriş kısmında ele geçmiştir. Mekan içerisindeki sikkeler M.S. 7. yy.a tarihlenmektedir. Giriş kısmında yapılan çalışmalarda bulunan sikkelerden ikisi yine son kullanım tarihini vermektedir. 18SKKY1-S19¹¹ numaralı sikke M.S. 602-603 (Focas Dönemi-M.S. 602-610) ve 18SKKY1-S18¹² numaralı sikke M.S. 612-613 (Heraclius Dönemi-M.S. 610-641) tarihlerine aittir. Böylece buluntular ışığında mekanda son kullanımın M.S. 613-614 yıllarında olduğu anlaşılmaktadır.

A2 mekanı kuzey duvarında yapılan çalışmalar sırasında duvar taşı olarak kullanılmış bir adet mermer aslan heykeli bulunmuştur (Resim: 10). Üç kullanım gördüğü belirlenen bloğun; en son duvar taşı, ikinci seferde aslan heykeli ve bitirilmemiş bölümde görülen soffitten dolayı da ilk işlevinin sütun arşitravı olduğu belirlenmiştir. İkinci kullanımda aslan heykeli olarak yapılmaya başlanan eser tamamen bitirilmemiştir. Geç Roma Dönemine tarihlendirilen aslan heykelinin duvarda kullanılması, duvarı yapanlar için bir öneminin olmadığını göstermekle beraber, duvarı yapanların ve mekanı kullanacak olanların da Hristiyan olduklarını göstermesi açısından önemlidir.

¹¹ Ph. Grierson, *Catalogue of Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection*. Volume II, Phocas to Theodosius III 602-717, Part 1, Phocas and Heraclius (602-641), Washington, 1993, 167, No: 35a.

¹² Grierson 1993, 276, No: 71.

Bu duruma benzer olarak M.S. 4. yy'da Lagina Hekate Kutsal Alanı'nda, tapınak ile altar arasına inşa edilen kilisenin duvarlarında Hellenistik ve Roma dönemlerine ait heykel ve kabartmaların kullanılmış olduğu önceki yıllarda yapılan çalışmalarla belirlenmiştir¹³.

B mekanının girişi üçüncü evrede avlunun batısından, mekanın kuzeyinden sağlanmış ve burada yapılan çalışmalar sırasında dört adet bronz sikke bulunmuştur. Sikkelerin dışında bulunan eserlerden bir diğeri 18SKKY1-M01¹⁴ numaralı adak altarıdır (Resim: 10). Bu altar mekanın duvar örgüsünde taş olarak kullanılmış ve yıkık duvar taşları arasında bulunmuştur. M.Ö. 2. yy. sonu - M.Ö. 1. yy. başına tarihlenen adak altarı üzerindeki Grekçe yazıtta komutanlar, Hekate'ye sunular sunup, teşekkür etmektedir.

Bulunan eserlerden birinci evreye ait olduğu kesin olan herhangi buluntuya ulaşılamamıştır. 18SKKY1-S05 numaralı bronz sikke ikinci evre güney duvarı üzerinde yer alan taşların arasında bulunmuştur. Sözü edilen sikke M.S. 393-395 yıllarına tarihlendirilmektedir. Üçüncü evreye ait duvarlar oluşturulmadan önce, güney duvarının yapım çalışmaları sırasında sikke duvarın içine düşmüş olmalıdır. Böylelikle M.S. 4. yy.da bu mekanlarda bir kullanımın var olduğunu söylememiz yanlış olmayacaktır. Duvar içinde bulunan sikkelerden en geç örneğin M.S. 4. yy. sonlarına ait olması nedeniyle, mevcut buluntulara göre bu duvarın bu tarihlerde yapılmış olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

C mekanında ilk evre girişi doğu duvarı içine açılan 1,40 m. genişliğindeki kapıdan sağlanmış, ikinci evrede sözü edilen giriş kapatılıp batı yönden verilmiştir. C, D mekanları ile avlu aynı zamanda yapılmış olmalıdır. Aynı evrede mekan kuzey yönden B mekanında olduğu gibi tek sıra taş dizisi

¹³ Kilise hakkında geniş bilgi için bkz. Söğüt 2019, 267-269.

¹⁴ Kaide, gövde ve taçtan oluşan adak taşının ön yüzüne Tanrıça Hekate kabartması işlenmiştir. Adak taşının gövdesinin ön ve yan yüzünü bağlayan köşesi tahrip olmuştur. Adak taşının yan ve arka yüzleri kaba yonulu yapılmıştır. Baş vücuda göre biraz büyük işlenmiştir. Saçlar hafif dalgalı olup, alnın ortasından ikiye ayrılmış ve arkaya doğru götürülerek topuz yapılmıştır. Başın üstünde bir küre üzerine konumlanan hilalden oluşan taç bulunmaktadır. Figürün, kollarının dirseklerden aşağısı kırık ve eksik, yüzü ise detayları görünmeyecek kadar zarar görmüştür. Figür, kaidenin gövdeye doğru uzanan eğimli kısımdan başlayıp, gövdeden taç kısmına geçiş yapan eğimli bölüme kadar uzanmaktadır. Hekate alçak dörtgen bir kaide üzerinde ayakta durmakta ve ayakların üzerine dökülen Dor khitonu giymektedir. Khiton, göğüs altından ince bir kemerle bağlanmış, yakası ise V şeklinde katlanan kıvrımlardan oluşmaktadır. Himationun bir ucu sol omuz üzerinden dikey olarak aşağı sarkıtılmış, diğer ucu da vücudun sağ tarafına doğru indirilerek, bel üzerinde toplanmış ve tomar şeklinde, ileriye uzatılan sol kolun üzerine atılmıştır. Adak taşı taç ve kaide üzerinde 1'er olmak üzere, gövde üzerinde figürün sağ tarafında 10, sol tarafında 8 satır yazılan ve birbirinin devamı olan yazıt bulunmaktadır.

ile daraltılmıştır. C mekanı içerisinde çalışmalar tamamen bitirilememiştir. Mevcut çalışmalar ışığında mekan içerisinde 6 adet eser bulunmuştur. Bulunan eserlerden tarihleme açısından önemli olan üç adet bronz sikke, bir adet bronz kap ve içerisinde bulunan beş adet cam eser vardır. 18SKKY1-S34 numaralı bronz sikke ilk evreye (M.S. 383), 18SKKY1-S33 ve S40 numaralı sikkeler ikinci evreye (M.S. 591/2-611/2) aittir.

Bu yapıda gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında 18SKKY1-B06 numaralı bronz kabın (Resim: 11) içerisinde beş adet cam eser bulunmuştur. Bunlar arasında 2 tip cam kandil tespit edilmiştir¹⁵. Bunlar; içi boş saplı kandiller¹⁶ ve kadeh kandillerdir¹⁷ (Resim: 12). M.S. 4-5 yy. görülmeye başlayan bu kandillerin¹⁸, en yaygın kullanımı ise M.S. 5-6. yüzyıllardır¹⁹.

¹⁵ 18SKKY1-B06/01-05 arasında numaralandırılmış olan eserlerden bir tanesi sağlam olup diğerleri birleştirilebilecek şekildedir. Geç Roma Döneminde ilk örnekleri üretilen cam kandiller, oldukça uzun sürecek bir geleneği başlatmışlardır. Cam kandillerin, elektriğin aydınlatmada kullanımının yaygınlaştığı zamana kadar evlerde, camilerde, kiliselerde ve sinagoglarda başlıca aydınlatma aracı olduğu bilinmektedir. Kullanım alanı çoğunlukla dini yapılar olmak üzere, evlerde de kullanılan cam kandiller, mezar hediyesi olarak tercih edilmiştir. Dolayısıyla camın kırılğan yapısı, eritilip tekrar kullanılabilmesi de göz önünde bulundurularak cam kandillerin bir bütün olarak ele geçme ihtimali oldukça düşüktür. Birçok kazıda cam kandillere ait parçaların ele geçmesi ise bunların diğer Doğu Akdeniz ülkelerinde olduğu gibi Anadolu'da da kullanıldıklarını ve üretildiklerini göstermektedir.

¹⁶ İçi Boş Saplı Kandiller: Bu tip kandiller içi boş, saplı ve masif (içi dolu) olmak üzere iki alt gruba ayrılmaktadır. Serbest üfleme tekniğinde üretilmiş olan bu kandillerin, sap kısımları gövde kısımlarına göre daha sağlamdır. Bunun nedeni ise sap kısmının gövdeye göre daha kalın yapılmış olmasıdır. Bu nedenle de bu tip kandiller kazılarda gövde kısımları sağlam olarak tespit edilememektedir. M.S. 5-7. yy'da bazilika, kilise vb. yapılarda ele geçen örnekler sayesinde cam kandillerin dini yapılar ve evlerde kullanımı hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Erken Roma İmparatorluk Dönemi hunilerine benzer ancak hunilerin M.S. 1. yy'da kullanıldığı göz önüne alınırsa bunların onlardan etkilenmeden görsel kaygı gütmeksizin aydınlatma amaçlı olduğu görülmektedir. Ayakta duramayan kandiller, tavanlara asılan ve üzerine birçok kandili koymak için yeri olan pol-ykandelon konulmaktaydı. Bu kandillerin içlerinde fitil tutmak için herhangi bir bölüm bulunmamaktadır. Fitil tutmak için uygun ve en elverişli kullanımı sağlayan pişmiş topraktan yapılmış kandil aparatları vardır. Aparatların form itibarıyla konik olması kandilin sap kısmının başladığı yere tam oturmasını sağlamıştır. Ayrıca pişmiş toprak malzemenin metal malzemeye göre daha az iletken olup ısıyı metal malzeme gibi yaymamasından dolayı cam kandillerin kullanım süreleri de bu doğrultuda uzamıştır.

¹⁷ Kadeh Kandiller: M.S. 5. yy'da kullanılmaya başlandığı, M.S. 6-7. yy'larda yoğun kullanımın gerçekleştiği bilinmektedir. Form itibarıyla ayakta durabilen bir şekli olması onun aydınlatma haricinde de kullanılabileceğinin göstergesidir. Form, günümüzdeki kadehlere benzediği için "şarap bardağı" olarak tanımlanmaktadır. Erken Bizans Dönemi'nde camdan su bardağı olarak bir formun olmaması nedeniyle, bunların bardak olarak kullanılmış olması mümkündür. Olasılıkla her iki amacı da karşılayan kadehler, Erken Bizans Dönemi'nde görülen "çok amaçlı" formlarından biri olmalıdır. Geniş bilgi için bkz. Ç. Gençler, *Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 110).

¹⁸ P. V. Ch. Baur, *Glassware, in Gerasa City of the Decapolis*, C. H. Kraeling (Ed.), New Hawen, 1938, 526; C. Isings, *Roman Glass From dated Finds*, Groningen/Djakarta, 1957, 139-140.

¹⁹ C. Băjenaru – A. Băltăc, "Histria - Bazilica Episcopală. Catalogul Descoperirilor de Sticlă (1984-

Cam kandillerin mekanların son kullanımı olan M.S. 6. yy.ın son çeyreği ile 7. yy.ın ilk çeyreği arasında kullanım gördüğü düşünülmektedir.

D mekanı avlunun kuzeyinde yer alan dikdörtgen planlı mekandır. Burası doğudan batıya doğru daralmaktadır. İlk evrede girişi güney duvarı üzerinde oluşturulan 1,32 m. genişliğindeki kapıdan sağlanmıştır. İkinci evrede bu giriş yine açık bırakılmış fakat D mekanında olduğu gibi batı yönden ikinci giriş oluşturulmuştur. Bu evrenin sonunda mekanın günlük kullanım amacı değişmiştir. Mevcut çalışmalar doğrultusunda, mekanın içerisine yapı terk edildikten sonra 18SKKYM01 ve 18SKKYM02 numarası verilen doğu-batı yönlü iki adet mezar inşa edilmiştir.

D mekanında yapılan çalışmalar sırasında, C mekanı ile ortak olan kuzey duvarının üzerinde üç (18SKKY1-S41, S42, S43), mekan içerisinde de iki (18SKKY1-S36, S37) olmak üzere toplam beş adet bronz sikke bulunmuştur. Bulunan sikkelerden dördü, yapının son kullanım evresine (M.S. 582-610) aitken, 18SKKY1-S41 numaralı bronz sikke duvar taşının altında bulunmasından ve I. Leo Dönemi (M.S. 457-474)'ne ait olması nedeniyle bir ara dönem akla gelmektedir. Ancak şimdilik bunu destekleyen yeterli veriye ulaşılamamıştır. 18SKKY1-S37²⁰ numaralı bronz sikke mekanın güney yönden girişinde bulunmuştur. M.S. 603-610 yıllarına tarihlenen sikke mekanın son kullanım dönemini yansıtmaması açısından önemlidir.

Bu mekanlar, kuzey şehir kapısının güneyinde yer alan dini yapılarda görev alan kişilere ait olmalıdır. Buradaki kazılar tamamlanmadığından bu dini ve diğer yapıların son durumu ve tarihi hakkında kesin bir şey söylemek şimdilik zordur. Tüm bu veriler ışığında yapının ilk evresinin M.S. 4. yy'ın son çeyreği, ikinci evresinin Kuzey Şehir Kapısı'nda da imarın olduğu M.S. 5. yy.ı içerdiği, üçüncü ve son kullanım evresinin de M.S. 614 yılı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Burada yapılan kazılarda iki mezar tespit edilip, kazısı yapılmıştır. Bu mezarların içerisinde herhangi buluntuya rastlanılmamıştır. Ancak 18SKKYM02 numaralı mezarın kapak taşı üzerinde 18SKKYM02-S01 numaralı sikke bulunmuştur. M.S. 570-571 yıllarına tarihlendirilen bu sikke, mekanların günlük kullanımının devam ettiği bir tarihtendir. Bu nedenle mezarın oluşturulduğu dönemi yansıtmamaktadır. Burada tespit edilen iki

2000)", *Pontica* 39, 2006, 246; B. Y. O. Uçkan – M. Öztaşkın, "Olympos Kazılarında Bulunan Aydınlatma Gereçleri", *Seleucia* 7, 2017, 15.

²⁰ Grierson 1993, 168, No: 37a.2.

mezar olmakla birlikte bunların devamının geleceği de düşünülmektedir. Böylelikle bu alan, M.S. 614 yılında bu yapının terk edilmesinden sonra bir dönem nekropol alanı olarak kullanılmış olabilir. Bu duruma benzer bir uygulama, Stratonikeia Batı Caddesi’de yer alan Gymnasion Propylon Kilisesi içerisinde görülmektedir. Bu kilisenin kullanımının sona ermesinin ardından içerisine gömüler yapılarak yapının olduğu alanın küçük bir nekropole dönüştüğü belirlenmişti²¹. Batı Caddede olduğu gibi burası da yapının terk edilmesinden sonra nekropole dönüştürülmüş olmalıdır. Böylelikle 18SKKYM01 ve 18SKKYM02 numaralı mezarlar, yapının terk edildiği M.S. 614 yılından sonraki bir döneme ait olmalıdır. Alanın nekropol işleviyle ne zaman kullanıldığı, gelecekte yapılacak kazılar ile mezarların döneminin kesin olarak belirlenmesi sonrasında kesinleşecektir.

1.3 Restorasyon, Çizim ve Proje Çalışmaları

Bu yılki çalışmalar kapsamında siyasi merkez Stratonikeia ve dini merkez Lagina’da Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) tarafından desteklenen iki projeye başvurulmuş ve bunlar kabul edilmiştir. Bunlardan birisi TR32/18/TUR/0028 numaralı “*Stratonikeia ve Lagina Bölgelerinin Turizme Kazandırılması ile Turistik Cazibenin ve Turizm Ekonomisinin Canlandırılması*” ve diğeri ise TR32/18/TUR/0039 Numaralı “*Stratonikeia Tiyatrosu Düzenleme ve Kavea ile Orkestranın Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyonu Çalışmaları*” adlı projelerdir. Bu projeler kapsamında, arkeolojik kazı, alan düzenlemesi, tarihi evlerin tefrişi ve yeni inşaata yönelik çalışmalara başlanmış olup, bunlar 2019 yılı içinde tamamlanacaktır. Bunun için bu yıl ağırlıklı olarak hazırlanan GEKA projesi ile de ilgili olarak Kuzey Şehir Kapısı ile bu kapının havuzunda yer alan mozaik, girişin önündeki meydana bulunan anıtsal sütunlar, Kuzey Cadde ve bu cadde ortasında yer alan kanalizasyon sisteminin restorasyonuna esas teşkil edecek çizim çalışmaları yapılmıştır. Bunun için öncelikle Laser Scanner ile tarama yapılarak hazırlanan detaylı rölöve çizim ve buna bağlı restitüsyon ile restorasyon projelerinin hazırlanması tamamlanmış ve Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanmıştır. Bunlara ilave olarak Cumhuriyet Dönemi yapılarından Semerci Ömer ve Mustafa Tosun evlerinde rölöve çizimlerine başlanmıştır. Yapılacak kazılar ile bunların rölöve çizimi ve sonrasında hazırlanacak restitüsyon ve restorasyon projeleri 2019 yılında tamamlanacaktır.

²¹ Mezarlık ve buradaki uygulamalar ile ilgili olarak geniş bilgi için Söğüt 2019, 116-118.

Stratonikeia merkezi köy meydanında bulunan ve Beylikler Dönemi'nin en anıtsal yapısı durumundaki Selçuk Hamamı ve hemen bunun bitişiğindeki Cumhuriyet Dönemi Ali Aydın Evi'nin restorasyonu 2017 yılında tamamlandığı için bu yıl iç düzenlemeleri yapılmış ve kentin bütünü ile ilgili sensörlü ışıklı bilgilendirme levhaları, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün yazılı onayı alındıktan sonra hamamın soyunmalık bölümüne yerleştirilerek ziyaretçilerin görebileceği şekilde düzenlenmiştir. Muğla Valiliği, Yatırım İzleme Koordinasyon Birimi tarafından tamamlanacak olan Şaban Ağa Cami, Selçuk Hamamı ve Ali Aydın Evi'nin çevre düzenlemesinin tamamlanması çalışmalarına yönelik olarak peyzaj ve ilave restorasyon çalışmalarına yönelik projenin hazırlanması süreci devam etmektedir.

Stratonikeia Antik Kenti merkezinde, Bouleuterion'un hemen kuzey bitişiğinde yer alan ve Osman Eskişar tarafından 1915 yıllarında ikişer odadan oluşan iki katlı bir yapı olarak yaptırılan sonrası dönemde eklemeler ile genişletilmiş, halk arasında Billa Evi olarak bilinen yapının restorasyon çalışmaları devam etmektedir. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Restorasyon Dairesi Başkanlığı tarafından verilen ödenek ile yürütülen Billa Evi'nin restorasyonu tamamlanmış ve iç düzenlemesi ile ilgili uygulamaları sürdürülmekte olup bunların 2019 yılı içinde tamamlanması düşünülmektedir.

2. LAGİNA HEKATE KUTSAL ALANI ÇALIŞMALARI

Bu yıl Lagina Hekate Kutsal Alanı içinde Hekate Tapınağı ve tapınak ile altar arasına yerleştirilmiş olan kilisenin batısında, Batı Stoa'da ve kutsal alanın girişindeki nişli yapıda kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca tapınağın rölöve ve restitüsyonuna yönelik mimari bloklar ile ilgili çizimlere devam edilmiştir.

Lagina Hekate Kutsal Alanı'nda üç farklı sektörde çalışmalar yapılmıştır. Hekate Tapınağı'nın eski kült alanı ile bağlantısını çözebilmek amacıyla tapınağın naosunda kazı yapılmış²² ve kutsal alanın M.Ö. 4. yy'a kadar uzandığına dair bazı arkeolojik veriler elde edilmişti. Zaman içerisinde özellikle doğal sebeplerden kuru duvarın tahrip olmaya başladığı ve bu

²² Önceki yıllarda naosun sadece kuzey bölümü kazılmıştır. Bu alandaki çalışmaların raporları için bkz. Tırpan – Söğüt 2001, 299-303; Tırpan – Söğüt 2002, 343-345.

tahribatın da naos taban döşemesini olumsuz etkilediği görüldüğünden ilk olarak bu alanda çalışılmasına karar verilmiştir. Sadece düzenleme ve naos içinde yapılacak restorasyon faaliyetlerine yönelik çalışılmış olmasına karşın 0,15 m. derinlik içerisinde 21 adet bronz sikke ve 6 adet cam fal taşı bulunmuştur. Ele geçen eserlerin farklı dönemlere ait ve karışık olması buranın doldurulmuş olduğunu göstermektedir.

Lagina ve Stratonikeia'da tespit edilen yazıtlara göre Lagina M.Ö. 4. yy.da Koranza'ya bağlı bir mahalledir²³. Kutsal alanda bulunan yazıtlar burada M.Ö. 4. yy.a kadar giden geçmişe sahip eski bir tapınağın varlığına işaret etmektedir. M.Ö. 323 yılına tarihlenen ve Philippos'un krallığının birinci yılında, Asandros satrap iken alınan bir kararın Lagina'daki tapınağa yazılmasına ilişkin verilen kararı içeren yazıt, bu alanda tapınak yapısının var olduğunu belgeleyen önemli bir kanıttır²⁴. Bunun yanı sıra M.Ö. 318 yılına tarihlenen yazıt²⁵ ile tapınağın naosunda bulunan ve M.Ö. 4. yy. 2. yarısına tarihlenen yazıtlı stel²⁶ de bunu desteklemektedir. Bulunan sikkelerinde ışıyla, peribolos duvarı dışında²⁷, M.Ö. 4 yy.da bir kült alanının var olduğuna dair önemli kanıtlar elde edilmiştir.

Naosun kuzey iç cephesindeki kuru duvarda tespit edilen nişin içi temizlenmiştir. Üst seviyesine kadar dolgu toprak ile dolan niş içerisinde 5 adet sikke bulunmuştur. Bu sikkelerin, M.Ö. 3. yy.dan M.S. 270 yıllarına kadar geniş bir tarih aralığına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Hekate Tapınağı'nın güneybatısında yapılan çalışmalarda 2017 yılında tespit edilen zemin döşemesinin devamını ortaya çıkarmak amacıyla çalışmalar yürütülmüştür. Sürdürülen çalışmalarda yoğun harç ve boyalı fresk parçalarına rastlanılmıştır. Mavi, kırmızı, sarı ve krem renkli fresk parçaları bordür halinde yapılmıştır. İnce kum, kireç ve taşcık katkılı olan fresk parçalarının dışında düz yüzeyli sıva parçaları da tespit edilmiştir.

²³ M. Ç. Şahin, "Lagina'dan (Koranza) İki Yeni Yazıt-Two New Inscriptions from Lagina (Koranza)", *Anadolu (Anatolia)* 17, 1973, 193-195; M. Ç. Şahin, *Die Inschriften von Stratonikeia, Teil II,1 Lagina, Stratonikeia und Umgebung*, Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien 22.1, Bonn, 1982, 2-3; M. Ç. Şahin, *The Inscriptions of Stratonikeia III*, (Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien 68), Bonn, 2010, 2; M. Aydaş, "Stratonikeia ve Lagina, Polis ve Peripolion", B. Söğüt (Ed.), *Stratonikeia ve Çevresi Araştırmaları*, Stratonikeia Çalışmaları-1, İstanbul, 2015, 72.

²⁴ Şahin 1982, 1-2, No: 501.

²⁵ Şahin 1982, 3, No: 503.

²⁶ M. Ç. Şahin, "New Inscriptions from Lagina, Stratonikeia and Panamara", *Epigraphica Anatolica* 34, 2002, 1-2.

²⁷ Söğüt 2019, 251-253, Res. 245, Çiz. 59.

Sıva ve fresk parçalarının alt ve üst seviyesinde kırık çatı kiremitleri bulunmuştur. Çatı kiremitlerinin alt ve üst seviyesinde bulunmuş olmaları nedeniyle sıva ve fresk parçalarının antik dönemde sonradan bu alana taşınmış oldukları belirlenmiştir. Bu bölümde sürdürülen çalışmalarda 3 adet sikke bulunmuştur. Bunlardan 18LTS1-S01 numaralı sikke M.S. 383-395 tarihlerindeki I. Theodosius ve Arcadius'un ortak yönetim dönemine, 18LTS1-S02 ve S03 numaralı sikkeler ise M.S. 4-5. yy.a tarihlenmiştir.

2.3 Mehmet Harman Bağ Evi

Lagina Kutsal Alanı'nda yer alan 1940 yıllarında yaptırılmış olan Mehmet Harman Bağ Evi, önündeki kereveti ve bahçesindeki tuvaleti ile birlikte Taşınmaz Kültür Varlığı olan Anıt Eser olarak tescili, Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından yapılmıştı. Evin çevresindeki tarihi zeytin ağaçları da bu alanın eskiliğini doğrulayan önemli unsurlardan birisidir. Böylece bölgeye has özgün bir Bağ Evi örneği korumaya alınmış oldu. Ancak evin güneydoğusundaki tuvaletin bakımsızlık ve uzun süre kullanılmadığı için duvarları yıkılmış ve kullanılamayacak duruma gelmişti. Bu sebeple ev ve çevresindeki tuvalet gibi alanların bütünü Laser Scanner ile belgeleme çalışmaları yapılarak projeleri hazırlanmıştır. 2019 yılı içinde bunların restorasyonlarının yapılması düşünülmektedir.

Resim 1: Kuzey şehir kapısı ve devamındaki kuzey sütunlu cadde.

Resim 2: Çalışma öncesi Heroon'un iç kısmının görünümü.

Resim 3: Miken ve Demir Çağı ile Arkaik, Klasik, Hellenistik Döneme ait seramik parçaları.

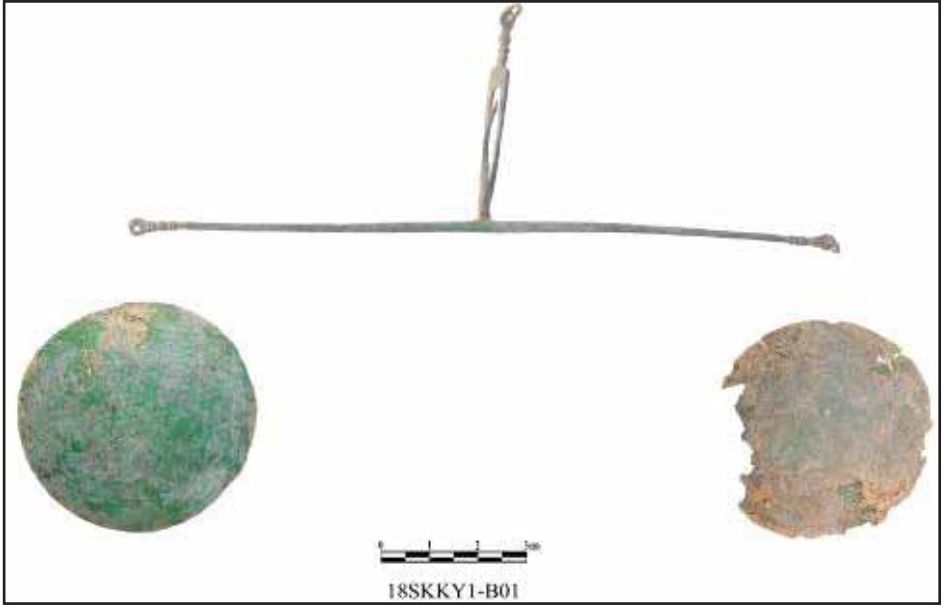
Resim 4: Çalışmalar sonucu Heroon'da ve bulunduğu alanda tespit edilen evreler.

Resim 5: Heroon'un batısındaki basamakları destekleyen duvar.

Resim 6: Geç Antik Çağ yapısının havadan görünümü.

Resim 7: A Mekanı içinde bulunan terazi parçaları.

Resim 8: A Mekanı içinde bulunan cam sikke ağırlığı.

Resim 9: A2 Mekanı kuzey duvarında bulunan aslan heykeli.

Resim 10: B Mekanı duvarında örgü taşı olarak kullanılmış olan adak altarı.

Resim 11: C Mekanı içinde bulunan bakır kap.

Resim 12: C Mekanı içinde bulunan bakır kabın içinde ele geçirilen cam eserlerden bir örnek.

Resim 13: Hekate Tapınağı naosu içindeki niş ve duvarlar.

Resim 14: Tapınak ile altar arasındaki kilisenin güneybatı yönündeki girişin ön kısmı.